

מפגש "השולחן העגול" - מאי 2012 - הצעות, אתגרים ותובנות

עפרה רהב, סמנכ"ל קיימות בחברת שיכון ובינוי, פתחה את המפגש וציינה כי שיכון ובינוי לקחה על עצמה להוביל שינוי בתחום מיחזור פסולת הבניין. לדבריה, אחת מן הבעיות המרכזיות היא העדר הסדרה חקיקתית הולמת, דבר המהווה חסם כניסה ליזמים בתחום מיחזור פסולת הבניין. מטרת המפגש היא לקדם שיח בין-מגזרי, למפות את החסמים השונים ולזהות אלו פעולות יש לבצע לקידום הנושא.

גלעד אוסטרובסקי, ראש תחום פסולת ומיחזור ב"אדם טבע ודין", הציג את הבעיה הסביבתית והכלכלית שבגינה ישנו צורך דחוף בהרחבת השימוש באגרגטים ממוחזרים בישראל. זאת, בהתבסס על הנתונים שהצטברו במהלך הכנת תכנית המתאר הארצית לכרייה וחציבה (תמ"א 14 ב'), המצביעים על המחסור החמור הצפוי בעתיד בישראל בחומרי גלם לבניה ולסלילה. על מנת לענות על הביקושים הצפויים, אין מנוס מהרחבה של השימוש בחומר ממוחזר, כפי שנעשה כיום בחלק ממדינות אירופה, בשיעורי מיחזור גבוהים מאוד. על פי הנתונים, בישראל ניתן למחזר למעלה מ-3 מיליון טון של פסולת בניין אשר כיום מוטמנת בקרקע, מושלכת באופן פיראטי, או מטופלת באמצעים נחותים. שלושת החסמים המרכזיים הם מחסור באתרים, קושי באכיפה, וכאמור, שימוש לא מספק בהיצע הקיים של החומרים הממוחזרים. כן נסקרו הכלים הקיימים כיום בחקיקה אשר אינם נותנים מענה לבעיה.

אנחנו ממליצים להשקיע בהגברת המודעות בקרב בעלי העניין, במחקר ובפיתוח, בתיקון חקיקה אשר יחייב שימוש בחומרי בנייה ממוחזרים בפרויקטים ממשלתיים (למשל, באמצעות תיקון חוק חובת המכרזים). כן מוצע לבחון כלים כלכליים כגון העלאת התמלוגים בגין כריית חומר טבעי והעלאת היטל ההטמנה, לשם הגברת הכדאיות הכלכלית של השימוש בחומר הממוחזר, תוך גילום העלות הסביבתית האמיתית במחיר החומר הטבעי.

אורי טל מהמשרד להגנת הסביבה, ציין כי המשרד מוביל בשנים האחרונות את מהפכת הטיפול בפסולת, הכוללת בין היתר התייחסות רבה לפסולת הבניין, כאשר הרחבת השימוש בחומרי בניה ממוחזרים מהווה כלי חשוב במסגרת ההסדרה הכוללת של תחום פסולת הבניין. לאור התובנה לפיה החלטת הממשלה משנת 2003 בעניין זה היא נטולת כלי ביצוע מעשיים, נסקרו אמצעי המדיניות שמקודמים בתקופה האחרונה. בין אלה, צוינה הוראת התכ"ם משנת 2010, אשר מחייבת את משרדי הממשלה ואת יחידות הסמך לעשות שימוש שלא יפחת מ-20% בחומרים ממוחזרים בפרויקטים של תשתית, אך אינה חלה על חברות ממשלתיות ועל תאגידים עירוניים ולפיכך לא גרמה לשינוי משמעותי. לדבריו, בימים אלה מקודמת הצעת מחליטים ממשלתית חדשה אשר תטיל חובת שימוש בחומרי בניה ממוחזרים גם על החברות הממשלתיות ועל השלטון המקומי. כמו כן, המשרד להגנת הסביבה מקדם הצעת חוק ממשלתית – תיקון לחוק שמירת הניקיון – אשר במסגרתו הרשויות המקומיות הן שתטפלנה בפינוי פסולת הבניין ובהעברתה למתקנים מוסדרים. בנוסף, בימים אלה שוקד המשרד להגנת הסביבה על תקנות מכח פקודת המכרות, אשר יאפשרו את יישום תיקון החקיקה משנת 2010 ויחייבו בעלי מחצבות למחזר פסולת בניין. כן נסקרו התקנים והמפרטים אשר אושרו בשנים האחרונות, המאפשרים את השימוש בחומרים ממוחזרים במגוון רחב של יישומים, כאשר החסר העיקרי בנושא התקינה הוא העיכוב באישור ת"י 5003, אשר נועד להרחיב משמעותית את מגוון השימושים בחומר בניה ממוחזר. כן צוין כי מפרט רכבת ישראל שמרני ומחמיר מדי, באופן שלמעשה מונע שימוש בחומר הממוחזר בפרויקטים של הרכבת, כאשר אין כל מניעה אמיתית ליישמו במגוון של שימושים כגון חניות, שבילי תחזוקה וכיו"ב.

לדבריו, מן הראוי שמשדד התחבורה יתנה את תמיכתו בפרויקטים בשימוש בפועל בחומרי בניה ממוחזרים. צביקה דוד, נציג התאחדות בוני הארץ, ציין שמתקני המיחזור בישראל מסוגלים לייצר את כל החומרים שניתן להשתמש בהם על פי התקנים הקיימים. לדבריו, "מצע ב" ו"מצע ג" המיוצרים מהחומר הממוחזר הינם בעלי דירוג העולה על זה של החומרים הטבעיים, כך שהפן האיכותי אינו מהווה מכשול. מבחינה כלכלית ישנה כדאיות לשימוש בחומרים הממוחזרים אשר במרבית המקרים הינם זולים יותר. לדעתו, החסם המרכזי הינו שמרנות, חוסר מודעות, ו"ראש קטן". כמו כן, הובע צער על כך שלמרות החלטה עקרונית על קידום תקן 5003 ותיקצוב שניתן על ידי המשרד להגנת הסביבה, הנושא לא מקודם וטרם התקיימו ישיבות כלשהן במכון התקנים. בנוסף, יש לעודד הרחבה של מספר מתקני המיחזור הפועלים בארץ.

דני מריאן, יו"ר איגוד המהנדסים, קרא לכלל הגופים המעורבים למצוא את הדרך להגברת השימוש בחומרי בניה ממוחזרים. ציין כי למהנדס בשטח ישנו תמיד שיקול דעת כך שבהעדר ידע מספיק ובהעדר תמריץ, נטייתו הטבעית תהיה לבחור בפתרונות הבטוחים שבהם הוא מורגל. לאור זאת, יש להקנות ידע מעשי למהנדסים, ואיגוד המהנדסים מוכן להירתם ולסייע בכך. בנוסף – על הגופים החזקים במשק לקחת את הנושא על כתפיהם, לשמש דוגמה ולהניע את הנושא קדימה. שמעון נסיכי, מדען ראשי, החברה הלאומית לדרכים, סקר את התהליך שעברה החברה בשנים האחרונות, החל במחקר שנערך בשנת 2003 אשר בעקבותיו נערך מפרט המאפשר שימוש בחומרים ממוחזרים למצע ג'. כיום מופיע בכל מרכזי החברה הלאומית לדרכים סעיף המאפשר את השימוש בחומרים אלה בפרויקטים השונים. יחד עם זאת, הצביע נסיכי על המחסור בנתונים לגבי השימוש בפעל בחומרים ממוחזרים בשנתיים האחרונות. אלה קוטלר מחברת החשמל, ציינה כי בעת האחרונה הנושא מתחיל לקבל ביטוי גם בחברת החשמל, בשלב זה ברמה הוולונטרית - ברוב המרכזים השימוש בחומרים ממוחזרים נכנס כאפשרות, מלבד פרויקט אחד שמחייב 20% שימוש בחומר ממוחזר. ישנה בעיה בפיקוח על קבלנים ובקרה על חומרים. יש לזכור כי חברת החשמל הינה חברה גדולה ושמרנית, והתהליך אינו יכול להתרחש בן רגע. יש צורך בהגברת המודעות אצל אנשי המקצוע כבר בשלב הלימודים האקדמיים. מבחינה כלכלית ישנן בעיות מבחינת הזמינות ומרחקי השינוע, המייקרים את העלויות עד כדי חוסר כדאיות כלכלית. לדעתה, יש להיזהר מרגולציה מחייבת כאשר בפועל אין תשתית מספקת ליישום. מציעה לשקול מתן תמריץ חיובי לשימוש בחומרים ממוחזרים, במקום לנקוט בתמריצים שליליים כדוגמת העלאת היטל ההטמנה.

גליה שטרנהל מחברת "מקורות", הציגה תמונת מצב עדכנית בנוגע לשימוש בחומרים ממוחזרים בפיתוח תשתיות המים. לדבריה, מקורות מאפשרת שימוש בחומר ממוחזר בתשתיות עיליות (תחנות שאיבה, דרכי גישה וכו'), אך שונה הדבר ביחס לתשתית בתת הקרקע כגון צינורות ומאגרים, זאת בשל הקורוזיביות של החומרים הממוחזרים (אף על פי שלאחרונה נעשתה הקלה מסוימת בדרישת הקורוזיביות). בשלב זה מתוכנן פיילוט בשני קווים ותוך מספר חודשים יהיו ממצאים. לדבריה, לא בכל האזורים ישנו מענה מבחינת זמינות החומר הממוחזר. פרופ' אמנון כץ מהפקולטה להנדסה אזרחית, הטכניון, ציין כי יש חשיבות גדולה לחינוך המקצועי, וכי הידע הרלוונטי מוקנה לסטודנטים הלומדים כיום. בעשור האחרון חלה התקדמות משמעותית מאוד מבחינת איכות החומרים הממוחזרים בישראל. סיכום ביניים · קיים מחסור משווע בנתונים מטעם הגופים הממשלתיים בנוגע לכמויות החומר הממוחזר שבהן נעשה שימוש בפרויקטים השונים וכן ביחס לשיעורם של חומרים אלה מכלל החומרים בפרויקט. · הכללת תנאי במכרז המחייב שימוש בחומר ממוחזר אינו מהווה ערובה מספקת לכך שהדבר יבוצע בפועל. על הגופים הרלוונטיים לדאוג שהנושא ינוהל באופן מסודר ולכונן מנגנוני בקרה מתאימים לצורך העניין.

לקראת המפגש הבא, אנו מבקשים מגופים אלה לשקוד ולהכין דו"ח מצב עדכני אשר יכלול נתונים בסיסיים בכל הקשור לשימוש בחומרים ממוחזרים: א. כמות החומרים הממוחזרים בשנים 2010 – 2011 ב. שיעור החומרים הממוחזרים מכלל האגרנטים וחומרי המילוי ג. איכות החומרים הממוחזרים וסוגם ד. הוראות קיימות לגבי השימוש בחומרים ממוחזרים ה. ניהול השימוש בחומרים ממוחזרים בחברה תודה לכולם על ההשתתפות ועל הדין הפורה.

תודה לחברת "**שיכון ובינוי**" אשר אירחה את המפגש, במסגרת שיתוף פעולה בין החברה לאדם טבע ודין.